

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут права
Кафедра конституційного права та галузевих дисциплін

07-02-69

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до практичних занять та самостійної роботи

з навчальної дисципліни

«Цивільне право»

*для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за
освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності 081
«Право», денної та заочної форми навчання*

Рекомендовано науково-методичною
рада з якості ННІ права
Протокол № 02 від 18 жовтня 2019 р.

Рівне – 2019

Методичні вказівки до виконання практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Цивільне право» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності 081 «Право», денної та заочної форми навчання, в галузі знань 08 «Право» [Електронне видання] / Подвірна О. В. – Рівне : НУВГП, 2019. – 47 с.

Укладач: Подвірна О. В., старший викладач кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

Відповідальна за випуск: Міщук І. В., завідувач кафедри конституційного права та галузевих дисциплін.

Керівник групи
забезпечення спеціальності
081 «Право»

Кафарський В. І.

ЗМІСТ

Передмова	4
1. Опис навчальної дисципліни та її структура	
1.1. Опис навчальної дисципліни	6
1.2. Тематика практичних занять	6
1.3. Контрольні заходи та засоби діагностики	8
1.4. Критерії та шкала оцінювання	9
2. Плани практичних занять	9
3. Самостійна робота студентів	39
4. Рекомендована література	45

Передмова **Шановні студенти!**

Цивільне право – провідна галузь права і визнається такою в усіх правових системах світу. В умовах кардинального реформування соціально-економічних відносин в нашому суспільстві відповідно зростає і роль цивільного права як основного регулятора товарно-грошових відносин. Саме тому цивільне право — одна з основних фундаментальних дисциплін, які вивчаються у вищих навчальних закладах юридичного профілю.

Студенти повинні чітко засвоїти загальноvizнані цивілістичні постулати, опанувати цивілістичний інструментарій, вміти самостійно аналізувати їх законодавче оформлення, оволодіти основними навичками практичного використання цивільно-правових засобів. За цих умов набуті ними знання і практичні навички не застаріють і при прийнятті нових нормативних актів.

Основні завдання практичних занять полягають у засвоєнні теоретичних положень цивільного права. У процесі обговорення, студенти навчаються формулювати і викладати свої думки і висновки, застосовувати теоретичні положення відповідно до практичних вимог законодавства в Україні. Основою ефективного розгляду положень цивільного права на практичних заняттях є вивчення лекційного джерела і особливо періодичні видання. Опанування положень курсу передбачає не тільки міцне засвоєння визначень тих чи інших категорій, характерних рис та ознак, але й розуміння різних точок зору провідних науковців.

Для вироблення у студентів практичних навичок викладач пропонує їм вирішити задачі, що являють собою конкретні справи з практики судів. Студент повинен дати теоретичний аналіз ситуації і рішення суду по справі..

Основними формами вивчення навчальної дисципліни є лекції, практичні заняття, самостійна робота, поточний і підсумковий контроль. Важливим для засвоєння студентами навчального матеріалу є вивчення рекомендованих у програмі законодавчих та відомчих нормативних актів, а також літературних джерел, дотримання вимог та рекомендацій, які ставляться науково-педагогічними працівниками кафедри.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЇЇ СТРУКТУРА

1.1 Опис навчальної дисципліни

Дана програма розроблена відповідно до навчальним плану підготовки юристів-магістрів денної та заочної форми навчання НУВГП. Вона визначає обсяг і зміст навчальної дисципліни «Цивільне право».

Метою вивчення дисципліни «Цивільне право» в вищому навчальному закладі є забезпечення підготовки висококваліфікованих фахівців з таким рівнем знань, вмінь і навичок у галузі право, які б забезпечували досягнення таких цілей:

а) науково-юридична:

- поглиблене вивчення студентами теоретичних положень дисципліни «Цивільне право», набуття спеціальних практичних навичок і вмінь ефективного застосування теоретичних знань, правильно тлумачити та застосовувати норми цивільного законодавства;
- опанування студентами необхідного рівня науково-методологічної підготовки, який забезпечує їм бачення виникаючих проблем, шляхів їх розв'язання, використовуючи навички творчого мислення та самоудосконалення свого професійного рівня;
- формування навичок прийняття рішень у правових ситуаціях, опанування логікою доказування при встановленні об'єктивної істини у правопорушенні, а також складання процесуальних документів і ділових паперів;

б) загальноосвітня:

- підвищення юридичної культури та ерудиції фахівців, оволодіння позитивним досвідом інших держав щодо застосування знань в галузі цивільного судочинства;

в) виховна:

- формування відданості ідеям істини, добра, справедливості і законності, почуття відповідальності перед суспільством, державою та людиною.

1.2 Тематика практичних занять

№	Назва теми	К-сть годин	
		Денна форма	Заочна форма

Модуль 1

Змістовий модуль 1.

1	Тема 1: Цивільне право в системі права України	1	0.5
2.	Тема 2: Цивільне законодавство	1	0.5
3.	Тема 3: Цивільні правовідносини	2	0.5
4.	Тема 4: Фізичні особи як суб'єкти правовідносин	2	0.5

Змістовий модуль 2.

5	Тема 5: Юридичні особи як суб'єкти правовідносин	2	0.5
6	Тема 6: Держава та публічно-правові утворення як суб'єкти цивільних правовідносин	1	0.5
7	Тема 7: Об'єкти цивільних правовідносин	2	2
8	Тема 8: Правочини	1	0.5
9	Тема 9: Представництво	1	0.5
10	Тема 10: Строки. Позовна давність	2	1
11	Тема 11: Здійснення та захист цивільних прав	1	1

Модуль 2

Змістовий модуль 3

12	Тема 12: Загальні положення про особисті немайнові права фізичних осіб	1	0.5
13	Тема 13: Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи	0.5	0.5
14	Тема 14: Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи	0.5	1
15	Тема 15: Загальні положення про право власності	0.5	1
16	Тема 16: Право приватної власності фізичних осіб	0.5	1
17	Тема 17: Право приватної власності юридичних осіб	0.5	1
18	Тема 18: Право державної власності	0.5	1

19	Тема 19: Право комунальної власності	1	1
20	Тема 20: Право спільної власності	1	1
21	Тема 21: Інші речові права	1	1
22	Тема 22: Захист права власності та інших речових пра	1	1
Змістовий модуль 4			
23	Тема 23: Право інтелектуальної власності	1	1
24	Тема 24: Авторське право та суміжні права	0.5	1
25	Тема 25: Право промислової власності	1	0.5
26	Тема 26: Права на засоби індивідуалізації товарів та їх виробників	0.5	0.5
27	Тема 27: Загальні положення про зобов'язання	0.5	0.5
28	Тема 28: Виконання зобов'язання	1	1
29	Тема 29: Забезпечення виконання зобов'язання	0.5	1
30	Тема 30: Відповідальність за порушення зобов'язання	1	0.5
31	Тема 31: Припинення зобов'язання	1	1
32	Тема 32: Загальні положення про договір	1	1
Модуль 3 Змістовий модуль 5			
33	Тема 33: Загальна характеристика договору купівлі-продажу	2	1
35	Тема 34: Окремі види договорів купівлі-продажу	2	1
35	Тема 35: Договір дарування	1	1
36	Тема 36: Договір ренти. Договір довічного утримання	1	1
37	Тема 37: Договір найму (оренди). Окремі види договорів найму (оренди).	1	0.5
38	Тема 38: Договір найму (оренди) житла	1	1
39	Тема 39: Договір позички	1	1
40	Тема 40: Договір підяду. Договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт.	1	0.5
41	Тема 41: Загальні положення про послуги	1	1
42	Тема 42: Транспортні зобов'язання	2	1
43	Тема 43: Договір зберігання. Спеціальні види	2	1

зберігання			
44	Тема 44: Договір доручення	1	1
45	Тема 45: Договір комісії	1	1
46	Тема 46: Договір управління майном	1	1
47	Тема 47: Договір страхування	1	1
48	Тема 48. Договори в сфері розпорядження майновими правами інтелектуальної власності	1	1
Змістовий модуль 6			
49	Тема 49. Спільна діяльність.	1	1
50	Тема 50. Недоговірні зобов'язання із правомірних дій	1	1
51	Тема 51. Зобов'язання із завдання шкоди	2	1
52	Тема 52. Спадкове право.	2	1
53	Тема 53. Заповіт.	2	1
Всього		60	46

1.3 Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формах:

- оцінювання роботи студента на лекціях;
- усного опитування на практичних заняттях, оцінки розв'язання ситуаційних та тестових завдань та участі у обговоренні проблемних питань;
- виконання поточних контрольних робіт за темами змістових модулів.

1.4. Критерії та шкала оцінювання

Оцінювання результатів поточного контролю проводиться у розрахунку від 0 до 60 балів. Основними методами оцінювання є:

1. аналіз усних відповідей;
2. виконання практичних завдань.

Оцінювання виконання завдань здійснюється за такими критеріями (у % від кількості балів, виділених на завдання із заокругленими до цілого числа):

0% - завдання не виконано;

40% - завдання виконано частково, висновки не аргументовані і не конкретні, звіт підготовлено недбало;

60% - завдання виконано повністю, висновки містять окремі недоліки, судження студента не достатньо аргументовані, звіт підготовлено з незначним відхиленням від вимог;

- 80% - завдання виконано повністю і вчасно, проте містить окремі несуттєві недоліки несистемного характеру ;
- 100% - завдання виконано правильно, вчасно і без зауважень.

Шкала оцінювання

Кількість набраних балів студентом	Оцінка за національною шкалою
90-100 балів	Відміно
82-89 балів	Добре
74-81 балів	
64-73 балів	
60-63 балів	Задовільно
35-59 балів	
1-34 балів	Незадовільно з можливістю повторного складання
	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням курсу

2. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Модуль 1

Змістовий модуль 1.

Тема: Цивільне право в системі права України

План заняття

1. Співвідношення публічного та приватного права. Цивільне право, як приватне право.
2. Предмет цивільно-правового регулювання.
3. Майнові відносини, які регулюються цивільним правом.
4. Особисті немайнові відносини, які регулюються цивільним правом.
5. Цивільно-правовий метод регулювання суспільних відносин.

Ключові терміни та поняття

Цивільне право, предмет і метод цивільно-правового регулювання, цивільне законодавство, джерело цивільного права, аналогія права та закону, звичай ділового обігу, пандектна та інституційна система викладення, рецепція.

Теми доповідей

1. Визначення ознак диспозитивного методу регулювання суспільних відносин
2. Відмежування цивільного права від суміжних галузей права.

Тема: Цивільне право в системі права України

План заняття

1. Функції цивільного права.
  2. Основні принципи цивільного права.
  3. Місце цивільного права в системі галузей права.
- Відмежування цивільного права від інших галузей права.
4. Система цивільного права як галузі права.

Ключові терміни та поняття

Функції цивільного права, принципи цивільного права, принцип ізумності, принцип свободи договору, принцип справедливості, принцип добросовісності, система цивільного права.

Теми доповідей

1. Система цивільного права як галузі права України.
2. Співвідношення принципів законності та справедливості у регулюванні цивільних правовідносин.

Тема: Цивільне законодавство

План заняття

1. Поняття цивільного законодавства.
2. Співвідношення цивільного права і цивільного законодавства.
3. Система цивільного законодавства.
4. Порядок і значення офіційного опублікування нормативних актів.
5. Роль звичаїв ділового обороту в регулюванні цивільних правовідносин.
6. Юридичне значення рішень і висновків Конституційного Суду України, постанов Пленуму Верховного Суду України і Вищого Господарського Суду.
7. Кодифікація та інші форми систематизації цивільного законодавства.
8. Дія цивільного законодавства у часі. Зворотня сила цивільного закону. Дія цивільного законодавства у просторі та по колу осіб.
9. Тлумачення цивільно-правових норм. Застосування цивільного законодавства по аналогії.
10. Взаємозв'язок і диференціація цивільного та господарського законодавства.

Ключові терміни та поняття

Цивільне законодавство, аналогія закону, аналогія права, джерела цивільного права, дія цивільних законів у часі, у просторі та за колом осіб, прогалини в законодавстві, зворотна сила законів.

Теми доповідей

1. Роль норм моралі, звичаїв ділового обігу в застосуванні цивільного законодавства.
2. Значення судової практики в застосуванні, тлумаченні та вдосконаленні цивільного законодавства.
3. Кодифікація цивільного законодавства України на сучасному етапі.

Тема: Цивільні правовідносини

План заняття

1. Поняття та загальна характеристика правовідносин.
2. Поняття та особливості цивільних правовідносин.
3. Співвідношення цивільних правовідносин з відносинами, які складають предмет регулювання інших галузей права.
4. Загальна характеристика елементів цивільно-правових відносин.
5. Суб'єкти цивільно-правових відносин.
6. Об'єкти цивільно-правових відносин.
7. Зміст цивільно-правових відносин.
8. Класифікація цивільних правовідносин.

Ключові терміни та поняття

Склад цивільних правовідносин, об'єкт цивільних правовідносин, суб'єкт цивільних правовідносин, зміст цивільних правовідносин, суб'єктивне право, суб'єктивний обов'язок.

Теми доповідей

1. Порівняльна характеристика абсолютних та відносних цивільних правовідносин.
2. Юридичні вчинки як підстави виникнення цивільних правовідносин.
3. Події як підстави виникнення цивільних правовідносин.
4. Види юридичних фактів.

Тема: Фізичні особи як суб'єкти цивільних правовідносин

План заняття

1. Поняття цивільної правосуб'єктності. Фізична особа (громадянин) як суб'єкт цивільного права.

2. Поняття правоздатності фізичних осіб. Співвідношення цивільної правоздатності і суб'єктивних цивільних прав.

3. Ім'я фізичної особи як основний засіб індивідуалізації.

4. Місце проживання фізичної особи та його юридичне значення.

Ключові терміни та поняття

Фізична особа, правосуб'єктність, правоздатність, суб'єктивне право, межі правоздатності, ім'я, псевдонім, місце проживання.

Теми доповідей

1. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб за законодавством України.

2. Проблема суб'єктивного цивільного права та зловживання ним.

Тема: Дієздатність фізичної особи

План заняття

1. Поняття та види дієздатності фізичних осіб.

2. Обмеження дієздатності фізичної особи: підстави, порядок та правові наслідки.

3. Визнання фізичної особи недієздатною: підстави, порядок та правові наслідки.

4. Порядок, умови та правові наслідки визнання особи безвісно відсутньою та оголошення померлою.

Ключові терміни та поняття

Дієздатність, емансипація, недієздатна особа, обмежено дієздатна особа, часткова дієздатність, неповна дієздатність, безвісна відсутність, «юридична смерть», опіка, піклування.

Теми доповідей

1. Інститут безвісної відсутності особи в цивільному праві.

2. Опіка та піклування.

3. Особливості правового положення фізичних осіб-підприємців.

4. Акти цивільного стану: поняття, види і значення

Змістовий модуль 2

Тема: Поняття та ознаки юридичної особи

План заняття

1. Поняття та ознаки юридичної особи.

2. Розвиток вчення про юридичні особи в науці цивільного права.

3. Поняття і види правосуб'єктності юридичних осіб.
4. Органи юридичних осіб.
5. Індивідуалізація юридичних осіб, її способи та цивільно-правове значення.
6. Цивільно-правовий статус філій та представництв юридичної особи.

Ключові терміни та поняття

Юридична особа, комерційне найменування, філія, представництво, керівний орган.

Теми доповідей

1. Цивілістична доктрина про природу та поняття юридичної особи.
2. Правосуб'єктність юридичної особи.

Тема: Виникнення та припинення юридичних осіб

План заняття

1. Порядок і способи утворення юридичних осіб. Установчі документи юридичної особи.
2. Державна реєстрація юридичної особи та її правове значення.
3. Припинення діяльності юридичної особи. Порядок ліквідації юридичної особи.
4. Банкрутство юридичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності.
5. Реорганізація юридичної особи. Способи реорганізації.

Ключові терміни та поняття

Установчі документи, державна реєстрація, припинення, ліквідація, банкрутство, санація, реорганізація.

Теми доповідей

1. Способи утворення окремих видів юридичних осіб за законодавством України.
2. Способи припинення юридичних осіб

Тема: Види юридичних осіб

План заняття

1. Види юридичних осіб.
2. Підприємства, установи.
3. Господарські товариства.
4. Кооперативи.
5. Об'єднання юридичних осіб.
6. Об'єднання громадян.

Ключові терміни та поняття

Організаційно-правові форми юридичних осіб, підприємства, господарські товариства, кооперативи, об'єднання юридичних осіб, товариства, установи, об'єднання громадян, профспілкові організації, благодійні організації, релігійні організації.

Теми доповідей

1. Некомерційні організації як суб'єкти цивільного права.
2. Державні та комунальні підприємства як юридичні особи.

Тема: Держава та публічно-правові утворення як суб'єкти цивільних правовідносин

План заняття

1. Поняття, зміст та особливості цивільної правосуб'єктності держави.
2. Випадки участі держави в цивільних правовідносинах.
3. Україна та інші держави як суб'єкти права загальнодержавної власності.
4. Україна та інші держави як учасники цивільних правовідносин.
5. Інші публічно-правові утворення як учасники цивільних правовідносин.

Ключові терміни та поняття

Правосуб'єктність держави, право загальнодержавної власності, Автономна республіка Крим, територіальна громада.

Теми доповідей

1. Територіальні громади сіл, селищ, міст як учасники цивільних відносин.
2. Іноземні держави як учасники цивільних відносин.

Тема: Об'єкти цивільних правовідносин

План заняття

1. Поняття і види об'єктів цивільних правовідносин.
2. Поняття речей та їх ознаки. Класифікація речей та її правове значення. Поняття майна.
3. Гроші та валютні цінності як об'єкти цивільних правовідносин.
4. Поняття та особливості цивільно-правового режиму валютних цінностей.
5. Поняття та основні види цінних паперів.

6. Єдиний майновий комплекс підприємства як об'єкт правовідносин.

7. Послуги та інші дії як об'єкти цивільних правовідносин.

8. Результати творчої діяльності як об'єкти цивільних правовідносин.

9. Особисті немайнові блага як об'єкти цивільних правовідносин.

Ключові терміни та поняття

Об'єкт цивільних правовідносин, майно, гроші, цінні папери, валютні цінності, акція, облигація, вексель, чек, коносамент, дії та послуги, особисті немайнові блага, результати творчої діяльності, честь, гідність, ділова репутація.

Теми доповідей

1. Поняття та класифікація речей як об'єктів цивільного права.
2. Правовий режим рухомих та нерухомих речей в цивільному праві.
3. Поняття та види цінних паперів як об'єктів цивільного права.
4. Результати творчої діяльності як об'єкти цивільного права.

Тема: Правочини

План заняття

1. Поняття та правова природа правочину.
2. Види правочинів.
3. Умови дійсності правочинів.
4. Форма правочину.
5. Сторони в правочині.
6. Зміст правочину.
7. Єдність (відповідність) волі і волевиявлення сторін правочину.

Ключові терміни та поняття

Правочин, форма правочину, усний правочин, письмовий правочин, воля, волевиявлення, дійсність правочину.

Теми доповідей

1. Правочини в судовій та нотаріальній практиці.
2. Електронна форма правочину.

Тема: Недійсність правочинів

План заняття

1. Поняття недійсного правочину. Правові наслідки недійсності правочину.
2. Нікчемні та оспорювані правочини.

3. Фіктивні та удавані правочини.

4. Правові наслідки недійсності частини правочину.

Ключові терміни та поняття

Недійсність правочину, нікчемний, оспорюваний, фіктивний правочин, удаваний правочин, реституція.

Теми доповідей

1. Особливості вчинення правочинів неповнолітніми, обмежено дієздатними і недієздатними особами.

2. Правова природа реституції.

Тема: Представництво

План заняття

1. Поняття представництва та сфера його застосування.

2. Види представництва.

3. Повноваження представника.

4. Представництво без повноважень та з перевищенням повноважень.

5. Довіреність. Форма та зміст довіреності.

6. Види довіреності. Наслідки припинення довіреності.

Ключові терміни та поняття

Представництво, довіреність, комерційне представництво, представник, законне представництво, добровільне представництво.

Теми доповідей

1. Порівняльна характеристика добровільного та обов'язкового представництва.

2. Цивільно-правове співвідношення договору доручення і довіреності.

Тема: Строки. Позовна давність

План заняття

1. Поняття та види строків в цивільному праві. Строки та терміни.

2. Строки здійснення цивільних прав.

3. Строки виконання цивільних обов'язків.

4. Поняття та значення строку позовної давності.

5. Види строків позовної давності.

6. Початок перебігу строку позовної давності.

7. Зупинення, переривання та поновлення строків позовної давності.

8. Наслідки спливу позовної давності.

9. Вимоги, на які позовна давність не поширюється.

Ключові терміни та поняття

Строк, термін, конкуренція позовів; позовна давність; набувальна давність.

Теми доповідей

1. Терміни в цивільному праві України.
2. Відмінність строків позовної давності від інших строків у цивільному праві.

Тема: Здійснення та захист цивільних прав

План заняття

1. Поняття здійснення суб'єктивного цивільного права. Поняття виконання суб'єктивного цивільного обов'язку.
2. Поняття і зміст суб'єктивного права на захист.
3. Способи захисту цивільних прав.
4. Виконання цивільних обов'язків. Забезпечення виконання цивільних обов'язків.
5. Система державних органів, які здійснюють захист цивільних прав.
6. Поняття та зміст самозахисту цивільних прав. Необхідна оборона та як спосіб самозахисту цивільних прав.

Ключові терміни та поняття

Форма захисту цивільних прав, спосіб захисту цивільних прав, юрисдикційна форма захисту, неюрисдикційна форма захисту, самозахист.

Теми доповідей

1. Особливості реалізації юрисдикційної та неюрисдикційної форми захисту цивільних прав.
2. Способи захисту суб'єктивних цивільних прав судом.

Модуль 2

Змістовий модуль 3

Тема: Загальні положення про особисті немайнові права фізичних осіб. Загальні положення про право власності

План заняття

1. Поняття та ознаки особистих немайнових прав, не пов'язаних з майновими.
2. Розвиток концепції особистих немайнових прав у цивільному праві. Галузева належність особистих немайнових, не пов'язаних з майновими, відносин.

3. Джерела правового регулювання особистих немайнових прав фізичної особи.
4. Поняття та ознаки особистих немайнових відносин.
5. Підстави виникнення особистих немайнових прав фізичної особи.
6. Здійснення та гарантії забезпечення особистих немайнових прав.
7. Система особистих немайнових прав у Цивільному кодексі України.
8. Захист особистих немайнових прав.
9. Речові права в системі цивільних прав. Ознаки речових прав.
10. Власність і право власності: співвідношення.
11. Зміст права власності.
12. Форми і види права власності за законодавством України.
13. Підстави виникнення та припинення права власності та інших речових прав.
14. Момент виникнення права власності у набувача майна за договором.
15. Юридичні гарантії здійснення права власності.
16. Реєстрація речових прав: порядок та правове значення

Ключові терміни та поняття

Особисті немайнові правовідносини, особисті немайнові права фізичних осіб, система особистих немайнових прав, речове право, право власності, власність, форми власності, види власності, набуття власності.

Теми доповідей

1. Концепції особистих немайнових прав у цивільному праві.
2. Право власності Українського народу.
3. Особливості (поняття і зміст) права власності в англосаксонській системі права.
4. Загальна характеристика інституту спільної сумісної власності.

Тема: Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи

План заняття

1. Поняття та види особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи.
2. Право на життя як невід'ємне право фізичної особи.

3. Право на охорону здоров'я та на медичну допомогу: їх забезпечення та реалізація.

4. Зміст та забезпечення права на свободу та особисту недоторканість.

5. Правове регулювання відносин у сфері донорства крові, її компонентів, органів та інших анатомічних матеріалів.

6. Правова характеристика інших особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи (право на сім'ю, на опіку або піклування, на безпечне для життя та здоров'я довкілля).

7. Поняття та види особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

8. Право на ім'я. Підстави та порядок зміни імені фізичною особою.

9. Честь, гідність та ділова репутація як об'єкти правової охорони. Захист права на честь і гідність.

10. Право на інформацію. Поняття та види інформації. Особливості правової охорони відкритої, конфіденційної та таємної інформації.

11. Правова охорона особистих паперів та кореспонденції. Розпорядження особистими паперами. Обмеження права на таємницю кореспонденції.

12. Охорона інтересів фізичної особи при проведенні фото -, кіно -, теле - та відеозйомок.

13. Гарантії права на свободу літературної, художньої, наукової та технічної творчості.

14. Інші особисті немайнові права, що забезпечують соціальне буття фізичної особи.

Ключові терміни та поняття

Право на життя та здоров'я, репродуктивні права, право на свободу та особисту недоторканність, право на особисту безпеку та особисту гідність, індивідуалізація фізичної особи, права пацієнта,

Теми доповідей

1. Теорія посттанативних особистих немайнових прав.
2. Права пацієнтів.
3. Право на честь, гідність та ділову репутацію.

Тема: Право приватної власності фізичних осіб. Право власності юридичних осіб

План заняття

1. Поняття та ознаки права приватної власності. Місце приватної власності серед інших форм власності.

2. Особливості підстав виникнення і припинення права приватної власності фізичних осіб.

3. Суб'єкти права приватної власності фізичних осіб.
4. Об'єкти права приватної власності фізичних осіб.
5. Зміст і здійснення права приватної власності фізичних осіб.
6. Поняття та ознаки права власності юридичних осіб.
7. Суб'єкти і об'єкти права власності юридичних осіб.
8. Особливості права власності окремих видів юридичних осіб:

8.1. Право власності господарських товариств. Право власності господарських об'єднань.

- 8.2. Право власності кооперативних організацій.
- 8.3. Право власності об'єднань громадян та благодійних фондів.
- 8.4. Право власності професійних спілок, релігійних організацій.

Ключові терміни та поняття

Право приватної власності, спільна власність, спільна часткова власність, спільна сумісна власність, право власності кооперативних організацій, об'єднань громадян.

Темати доповідей

1. Об'єкти, які не можуть перебувати у приватній власності фізичної особи.
2. Особливості права власності господарських товариств та їх об'єднань

Тема: Право державної власності. Право комунальної власності

План заняття

1. Поняття та ознаки права державної власності.
2. Суб'єкти права державної власності.
3. Об'єкти права загальнодержавної та республіканської (Республіки Крим) власності.
4. Здійснення права державної власності. Правовий режим майна державного підприємства та державної установи.
5. Порівняльний аналіз речових прав на майно державних підприємств та установ (юридичних осіб публічного права) за Цивільним та Господарським кодексами України.
6. Поняття та особливості права комунальної власності.
7. Суб'єкти права комунальної власності.
8. Об'єкти права комунальної власності.
9. Зміст права комунальної власності.
10. Здійснення права комунальної власності.

11. Цивільно-правовий статус комунальних підприємств та установ.

Ключові терміни та поняття

Адміністративно-правовий захист, право власності, суб'єкт господарювання, право оперативного управління, право господарського відання.

Теми доповідей

1. Порівняйте речові права на майно державних підприємств та установ (юридичних осіб публічного права) за Цивільним та Господарським кодексами України.

2. Охарактеризуйте цивільно-правовий статус комунальних підприємств та установ.

Тема: Право спільної власності. Інші речові права

План заняття

1. Поняття права спільної власності та її види.
2. Поняття спільної часткової власності.
3. Права та обов'язки учасників спільної часткової власності.
4. Право переважної купівлі частки в спільній власності.
5. Право спільної сумісної власності.
6. Право спільної власності подружжя.
7. Законний правовий режим майна подружжя.
8. Правовий режим майна подружжя за шлюбним контрактом.
9. Поняття та види обмежених речових прав.
10. Загальна характеристика володіння чужим майном.
11. Поняття та види сервітутів. Земельні сервітути. Особисті сервітути. Припинення сервітутів.
12. Право користування чужою землею для сільськогосподарських потреб (емфітевзис).
13. Право користування чужою землею для забудови (суперфіцій).

Ключові терміни та поняття

Спільна часткова власність, спільна сумісна власність, сервітут, види сервітутів, емфітевзис, суперфіцій.

Теми доповідей

1. Порівняльно-правова характеристика режиму спільної сумісної та спільної часткової власності.

2. Порівняльно-правова характеристика механізму особистих та земельних сервітутів, емфітевзису та суперфіцію.

Тема: Захист права власності та інших речових прав

План заняття

1. Поняття та основні цивільно-правові способи захисту права власності.
2. Витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов).
3. Захист прав власника від порушень, не поєднаних з позбавленням володіння (негаторний позов).
4. Захист прав володільця, який не є власником.
5. Позов про виключення майна з опису (звільнення майна з-під арешту).
6. Позов про визнання права власності.
7. Випадки позбавлення права власності.
8. Відповідальність державних органів за видання актів, які порушують права власників.
9. Відповідальність за неправомірне втручання у здійснення власниками своїх повноважень.

Ключові терміни та поняття

Судовий захист права власності, речовий позов, віндикаційний позов, негаторний позов, примусове відчуження.

Теми доповідей

1. Порівняльно-правова характеристика віндикаційного та негаторного позову.
2. Випадки неможливості витребування майна у добросовісного володільця.

Змістовий модуль 4

Тема: Право інтелектуальної власності.

План заняття

1. Поняття права інтелектуальної власності. Співвідношення права інтелектуальної власності та права власності.
2. Джерела правового регулювання відносин, пов'язаних з інтелектуальною діяльністю та індивідуалізацією товарів та їх виробників.
3. Об'єкти права інтелектуальної власності.
4. Первісні та похідні суб'єкти права інтелектуальної власності.
5. Зміст права інтелектуальної власності. Строк чинності прав інтелектуальної власності.
6. Система права інтелектуальної власності. Авторське та патентне право: спільне і відмінність у цивільно-правовому регулюванні відносин, пов'язаних з творчою діяльністю.

7. Захист права інтелектуальної власності судом.

Ключові терміни та поняття

Інтелектуальна власність, творчість., первісний суб'єкт права інтелектуальної власності, похідний суб'єкт права інтелектуальної власності.

Теми доповідей

1. Виникнення, становлення і розвиток поняття інтелектуальної власності.
2. Міжнародно-правова охорона інтелектуальної власності.

Тема: Авторське право

План заняття

1. Поняття та джерела авторського права.
2. Поняття та ознаки твору. Види об'єктів, що охороняються авторським правом.
3. Суб'єкти авторських прав. Співавторство та його види.
4. Зміст авторських прав.
5. Способи використання твору. Випадки правомірного використання твору без згоди автора.
6. Строк чинності авторських прав.

Ключові терміни та поняття

Авторське право, співавторство, право авторства, право на недоторканість твору, виключне право, право на авторську винагороду.

Теми доповідей

1. Авторське право на комп'ютерні програми
2. Правова охорона нетрадиційних об'єктів інтелектуальної власності.

Тема: Суміжні права

План заняття

1. Поняття та джерела регулювання суміжних прав.
2. Об'єкти, суб'єкти суміжних прав.
3. Види та строк чинності суміжних майнових прав.
4. Захист авторських та суміжних прав.

Ключові терміни та поняття

Суміжні права, ліцензійний договір, авторський договір.

Теми доповідей

1. Правова регламентація передання майнових прав інтелектуальної власності.

2. Особливості цивільно-правової відповідальності за правопорушення у сфері інтелектуальної власності.

Тема: Право промислової власності

План заняття

1. Поняття і джерела права промислової власності.
2. Право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель і промисловий зразок.
  - 2.1. Об'єкти правової охорони.
  - 2.2. Суб'єкти прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки.
3. Оформлення прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки.
  - 3.1. Складання і подача заявки.
  - 3.2. Експертиза заявки у Державному департаменті інтелектуальної власності.
  - 3.3. Державна реєстрація і видача патентів.
4. Права авторів винаходів, корисних моделей і промислових зразків.
  - 4.1. Особисті (немайнові) права.
  - 4.2. Майнові права.
5. Патент як форма охорони об'єктів інтелектуальної власності.
6. Захист прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки.

Ключові терміни та поняття

Винахід, корисна модель, промисловий зразок, інформація, конфіденційна інформація, секрети виробництва, корисна модель, промисловий зразок, патент.

Теми доповідей

1. .Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю.
2. Міжнародна охорона промислової власності.
3. Авторське право на комп'ютерні програми

Тема: Права на засоби індивідуалізації товарів та їх виробників

План заняття

1. Поняття та види засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг.
2. Джерела правового регулювання відносин у сфері використання комерційних найменувань, торговельних марок та географічних зазначень.

3. Поняття та умови правової охорони комерційних найменувань.

4. Підстави виникнення та зміст, особливості передачі майнових прав на комерційне найменування.

5. Поняття, види та функції торговельних марок.

6. Умови правової охорони торговельних марок.

7. Оформлення прав інтелектуальної власності на торговельні марки. Підстави визнання свідоцтва недійсним та дострокове припинення його чинності.

8. Поняття географічного зазначення та зазначення походження товару.

9. Порядок та умови реєстрації кваліфікованого зазначення походження товару.

10. Зміст майнових прав на географічні зазначення. Підстави припинення правової охорони зазначення походження товару.

Ключові терміни та поняття

Комерційне найменування, торговельна марка, географічне зазначення.

Теми доповідей

1. Правові колізії української торговельної марки
2. Розвиток законодавства у сфері охорони географічних зазначень

Тема: Загальні положення про зобов'язання

План заняття

1. Поняття та система зобов'язального права
2. Поняття та основні риси цивільно-правового зобов'язання
3. Підстави виникнення цивільно-правових зобов'язань
4. Суб'єкти цивільно-правового зобов'язання
5. Заміна кредитора у цивільно-правовому зобов'язанні
6. Об'єкти цивільно-правового зобов'язання
7. Види цивільно-правових зобов'язань

Ключові терміни та поняття

Зобов'язання, зобов'язальне право, кредитор, боржник, часткове зобов'язання, субсидіарне зобов'язання, солідарне зобов'язання, регресне зобов'язання, цесія, новація.

Теми доповідей

1. Види цивільно-правових договорів.
2. Зміна осіб у зобов'язанні

Тема: Виконання зобов'язання. Забезпечення виконання зобов'язання

План заняття

1. Поняття та принципи виконання зобов'язання
2. Суб'єкти виконання зобов'язання.
3. Виконання зобов'язання з множинністю осіб
4. Предмет виконання зобов'язання
5. Строк, місце та спосіб виконання зобов'язання
6. Поняття та загальна характеристика способів забезпечення виконання зобов'язань.
7. Види способів забезпечення виконання зобов'язань.
8. Поняття та значення неустойки
9. Види неустойки. Збільшення та зменшення розміру неустойки.
10. Поняття та загальна характеристика завдатку. Відмежування завдатку від авансу. Функції завдатку
11. Поняття поруки. Особливості відповідальності поручителя.
12. Поняття та загальна характеристика гарантії. Відмежування гарантії від поруки.
13. Поняття, функції та сфера застосування застави.
14. Види застави.
15. Порядок звернення стягнення на предмет застави.
16. Притримання як вид (спосіб) забезпечення виконання зобов'язань.

Ключові терміни та поняття

Виконання зобов'язання, забезпечення виконання, неустойка, завдаток, аванс, порука, гарантія, застава, іпотека, при тримання.

Теми доповідей

1. Іпотека як вид застави або спосіб забезпечення виконання зобов'язання.
2. Припинення зобов'язань прощенням боргу.
3. Неустойка і завдаток як види забезпечення

Тема: Відповідальність за порушення зобов'язання.

Припинення зобов'язання

План заняття

1. Поняття та особливості цивільно-правової відповідальності
2. Функції цивільно-правової відповідальності
3. Форми та види цивільно-правової відповідальності
4. Особливості цивільно-правової відповідальності за

невиконання або неналежне виконання грошових зобов'язань.

5. Загальні та спеціальні умови цивільно-правової відповідальності

6. Поняття та форми вини в цивільному праві

7. Випадки відповідальності без вини в цивільному праві та їх обґрунтування

8. Підстави звільнення особи від цивільно-правової відповідальності.

а. Поняття припинення зобов'язання та способів припинення зобов'язання.

9. Припинення зобов'язання зарахуванням: поняття та основні умови.

10. Домовленість сторін як спосіб припинення зобов'язання. Види домовленості (новація, відступне, прощення боргу).

11. Неможливість виконання як спосіб припинення зобов'язання.

12. Припинення зобов'язання постанням боржника та кредитора в одній особі.

13. Випадки припинення зобов'язання смертю фізичної особи.

14. Припинення зобов'язання ліквідацією юридичної особи.

Ключові терміни та поняття

Цивільно-правова відповідальність, договірна відповідальність, деліктна відповідальність, часткова відповідальність, солідарна відповідальність, субсидіарна відповідальність, склад правопорушення.

Теми доповідей

1. Солідарна відповідальність: правова характеристика.
2. Субсидіарна відповідальність: правова характеристика.

Тема: Загальні положення про договір

План заняття

1. Поняття та функції цивільно-правового договору
2. Реалізація принципу свободи договору
3. Види цивільно-правових договорів
4. Нові договірні конструкції в Цивільному кодексі України (публічний договір, попередній договір, договір приєднання, договір на користь третьої особи)
5. Зміст договору як юридичного факту. Види умов договору.
6. Стадії укладення цивільно-правового договору.
7. Поняття та ознаки оферти. Юридична дія оферти
8. Поняття та ознаки акцепту

9. Форма цивільно-правового договору

10. Момент укладення цивільно-правового договору

11. Зміна та розірвання цивільно-правового договору: підстави та правові наслідки

Ключові терміни та поняття

Договір, новація, істотна умова, свобода договору, публічний договір, попередній договір, договір приєднання, договір на користь третьої особи, оферта, акцепт, форма договору, відступне, зарахування, договір, установчий договір, основний договір, змішаний договір, біржовий договір, публічний договір, пролонгація.

Теми доповідей

1. Система договорів в цивільному праві України.
2. Цивільно-правовий договір: поняття.

Модуль 3

Змістовий модуль 5

Тема: Загальна характеристика договору купівлі-продажу

План заняття

1. Поняття та загальна характеристика договору купівлі-продажу.
2. Види договору купівлі-продажу.
3. Сторони договору купівлі-продажу.
4. Права та обов'язки сторін в договорі купівлі-продажу.
5. Предмет договору.
6. Форма договору.
7. Зміст договору купівлі-продажу. Істотні умови договору купівлі-продажу.
8. Кількість товару. Якість товару. Асортимент товару. Комплектність товару.
9. Момент виникнення обов'язку продавця передати товар. Момент виникнення права власності. Ризик випадкової загибелі проданої речі.
10. Правові наслідки порушення договору купівлі-продажу товару.

Ключові терміни та поняття

Покупець, продавець, кількість товару, якість товару, асортимент товару, комплектність товару.

Теми доповідей

1. Правові способи захисту прав споживачів

2. Особливості порядку продажу і придбання вогнепальної зброї боєприпасів до неї та вибухових матеріалів

Тема: Окремі види договорів купівлі-продажу

План заняття

1. Договір роздрібною купівлі продажу.
2. Продаж товару за зразками.
3. Продаж товарів з використанням автоматів.
4. Договір купівлі-продажу з умовою про доставку товару покупцеві.
5. Договір з умовою про прийняття покупцем товару у встановлений строк.
6. Договір найму-продажу.
7. Договір купівлі-продажу на біржі.
8. Договір поставки.
9. Договір контрактації сільськогосподарської продукції.
10. Договір постачання енергетичними та іншими ресурсами через приєднану мережу.
11. Договір міни (бартеру).

Ключові терміни та поняття

Договір поставки, договір про постачання енергетичних та інших ресурсів через приєднану мережу, контрактація сільськогосподарської продукції, біржовий договір, договір приєднання, публічний договір.

Теми доповідей

1. Договір купівлі-продажу об'єктів приватизації.
2. Поняття "роздрібна торгівля".

Тема: Договір дарування

План заняття

1. Поняття та ознаки договору дарування.
2. Предмет та форма договору дарування.
3. Сторони договору дарування.
4. Зміст договору дарування.
5. Види договору дарування.

Ключові терміни та поняття

Договір дарування, дарувальник, обдарований.

Теми доповідей

1. Можливість порушення договору дарування, визнання його недійсним
2. Цивільно-правова відповідальність за договором дарування.

Тема: Договір ренти. Договір довічного утримання

План заняття

1. Поняття договору ренти.
2. Сторони за договором ренти. Строк договору ренти.
3. Форми і зміст договору ренти.
4. Предмет договору ренти. Форма і розмір ренти.
5. Підстави та наслідки розірвання договору ренти за ініціативою одержувача або платника ренти.
6. Поняття та ознаки договору довічного утримання (догляду).
7. Форма договору довічного утримання (догляду).
8. Сторони договору довічного утримання (догляду). Права та обов'язки сторін за договором довічного утримання (догляду).
9. Предмет договору довічного утримання (догляду).
10. Способи забезпечення виконання договору.
11. Особливості припинення договору довічного утримання (догляду).

Ключові терміни та поняття

Рента, довічна рента, зобов'язання ренти, рентні правовідносини, виплати ренти, одержувач ренти, платник ренти, обтяження рентою.

Темі доповідей

1. Порівняльно-правовий аналіз договору ренти та договору довічного утримання.
2. Алеаторність договору ренти.

Тема: Договір найму (оренди). Окремі вид договору найму (оренди)

План заняття

1. Поняття та загальна характеристика договору майнового найму (оренди).
2. Елементи договору майнового найму (оренди).
3. Форма договору майнового найму (оренди).
4. Строк договору майнового найму (оренди).
5. Права та обов'язки наймодавця за договором майнового найму (оренди).
6. Права та обов'язки наймача за договором майнового найму (оренди).
7. Припинення договору майнового найму (оренди).
8. Право орендаря на укладення договору оренди на новий строк після закінчення строку оренди.

9. Поняття та особливості договору прокату.
10. Поняття та види договору лізингу.
11. Суб'єкти та об'єкти договору лізингу.
12. Зміст договору лізингу.
13. Договір оренди державного та комунального майна: поняття, суб'єкти та об'єкти.
14. Договір оренди транспортних засобів.
15. Договір оренди будівлі або іншої капітальної споруди.

Ключові терміни та поняття

Найм, наймач, наймодавець, лізинг, прокат, лізингодавець, лізингоодержувач, фінансовий лізинг, прямий лізинг, непрямий лізинг.

Теми доповідей

1. Порівняльно-правова характеристика договору найму транспортного засобу від договорів про надання послуг з перевезення пасажирів.
2. Особливості правового регулювання договору лізингу в Україні.

Тема: Договір найму (оренди) житла

План заняття

1. Поняття договору найму житлового приміщення.
2. Підстави та особливості укладення договору найму житлового приміщення в будинках державного, комунального та громадського житлових фондах.
3. Предмет договору найму.
4. Сторони договору майна. Поняття члена сім'ї наймача.
5. Права та обов'язки наймача, членів його сім'ї та наймодавця.
6. Підстави та порядок припинення договору найму. Наслідки припинення договору.

Ключові терміни та поняття

Наймач, наймодавець, житло, член сім'ї наймача, соціальне житло, ордер.

Теми доповідей

1. Ордер: поняття, строк чинності та правила видачі.
2. Право на укладення договору оренди майна, яке знаходиться у спільній частковій власності.
3. Комерційний та соціальний найом житла.

Тема: Договір позички

План заняття

1. Поняття та загальна характеристика договору позички.

2. Сторони договору позички. Об'єкт договору позички.
3. Строк договору позички. Форма договору позички.
4. Права та обов'язки сторін за договором позички.
5. Правові наслідки припинення договору позички.

Ключові терміни та поняття

Позичкодавець, користувач, позичка, договір позички, безоплатне користування.

Теми доповідей

1. Особливості предмета договору позички.
2. Правова природа договору позички.

Тема: Договір підряду. Договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт

План заняття

1. Поняття та ознаки договору підряду. Відмежування його від трудового договору, договору поставки та договорів з надання послуг.
2. Сторони договору підряду. Права та обов'язки сторін.
3. Множинність осіб в договорі підряду та залучення для виконання договору третіх осіб.
4. Зміст договору підряду.
5. Ризик у підрядних відносинах.
6. Відповідальність за договором підряду.
7. Види договорів підряду.
8. Договір побутового підряду.
9. Договір будівельного підряду.
10. Договір підряду на виконання проектних та пошукових робіт.
11. Договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт.

Ключові терміни та поняття

Підряд, побутовий підряд, будівельний підряд, замовник, підрядчик, кошторис, строки, гарантійні строки, генеральний підрядчик, фронт робіт.

Теми доповідей

1. Співвідношення понять «інвестиційний договір у будівництво» та «договір будівельного підряду».
2. Особливості участі субпідрядника у зобов'язаннях з виконання робіт.

Тема: Загальні положення про послуги

План заняття

1. Поняття та правова природа договору про надання послуг.
2. Види договорів про надання послуг.
3. Предмет договору про надання послуг.
4. Зміст договору про надання послуг.
5. Відповідальність сторін за договором про надання послуг.
6. Одностороння відмова від договору про надання послуг та її правові наслідки.

Ключові терміни та поняття

Послуга, надання послуг, уречевлений результат, благо, об'єкт цивільних прав, договір про надання послуг.

Теми доповідей

1. Природа та сутність інституту про надання послуг.
2. Класифікація договорів про надання послуг.

Тема: Транспортні зобов'язання

План заняття

1. Загальна характеристики договорів про надання послуг. Відмежування договорів про надання послуг від договорів про виконання робіт.
2. Види перевезень за законодавством України.
3. Джерела регулювання транспортних перевезень.
4. Загальна характеристики договору про перевезення вантажів.
5. Виконання договорів про перевезення вантажів.
6. Відповідальність сторін за договором про перевезення вантажу.
7. Договір про перевезення пасажирів та багажу.
8. Претензії та позови при перевезеннях.
9. Загальна характеристика договору про транспортне експедирування.

Ключові терміни та поняття

Перевезення вантаж, транспортна організація, пасажир, пошта, втрата вантажу, каботажні перевезення, коносамент, автомобільний, повітряний, морський транспорт, вузлова угода.

Теми доповідей

1. Особливості договору чартеру (фрахтування) за законодавством України.
2. Перевезення вантажів, пасажирів, багажу у міжнародному сполученні.

Тема: Договір зберігання. Спеціальні види зберігання

План заняття

1. Договір зберігання: поняття, юридична природа, місце серед інших договірних зобов'язань:
  2. Сторони, предмет (матеріальний об'єкт), форма та строк договору зберігання:
  3. Права та обов'язки сторін за договором зберігання.
  4. Відповідальність сторін у зобов'язаннях зі зберігання.
- Підстави та межі відповідальності зберігача за втрату (нестачу) чи пошкодження речі.
5. Особливості зберігання на товарному складі.
  6. Загальна характеристика спеціальних видів зберігання.

Ключові терміни та поняття

Зберігач, поклажодавець, складське свідоцтво, ломбард, банк, гуртожиток, готель, камера схову, секвестр, товарний склад, клієнт, охорона.

Теми доповідей

1. Цивільно-правове регулювання договору зберігання речі, яка є предметом спору (секвестр).
2. Загальна характеристика фідучіарних договорів

Тема: Договір доручення

План заняття

1. Правова природа договору доручення.
2. Сторони, форма і зміст договору доручення.
3. Співвідношення договору доручення і довіреності.
4. Зміст доручення та умови його виконання.
5. Підстави припинення договору доручення.
6. Правові наслідки припинення договору доручення.
7. Відмежування договору доручення від агентського договору, договору комісії, договору управління майном, договору про надання послуг.

Ключові терміни та поняття

Договір доручення, довіритель, повірений, фідучіарні відносини, фідучіарність, довіра, спеціальні підстави припинення договору доручення, представництво, довіреність, замісник повіреного, передоручення.

Теми доповідей

1. Співвідношення понять «комісія» та «доручення».
2. Порядок оформлення та скасування довіреності.

Тема: Договір комісії

План заняття

1. Поняття договору комісії.
2. Комісія і суміжні правові конструкції.
3. Елементи договору комісії.
4. Зміст договору комісії.
5. Припинення договору комісії.
6. Особливості договору консигнації.

Ключові терміни та поняття

Послуга, договір комісії, договір субкомісії, делькредере, комітент, комісіонер.

Теми доповідей

1. Перспективи розвитку агентського договору.
2. Особливості застосування договору комісії в цивільному обороті.

Тема: Договір управління майном

План заняття

1. Поняття договору управління майном.
2. Відмежування договору управління майном від суміжних правових конструкцій.
3. Правове регулювання та особливості права довірчої власності за цивільним законодавством України.
4. Об'єкти договору управління майном.
5. Суб'єкти договору управління майном.
6. Здійснення повноважень управителем майна.
7. Відповідальність управителя майном.

Ключові терміни та поняття

Договір управління майном; корпоративні права; установник управління; управитель; перелік майна, що передається в управління.

Теми доповідей

1. Співвідношення понять «довірче управління» та «оперативне управління».
2. Договір управління корпоративними правами.

Тема: Договір страхування

План заняття

1. Основні страхові поняття: страховий ризик; страховий випадок; страхова сума; страхова премія; франшиза; суброгація.
2. Поняття та підстави виникнення страхових зобов'язань.
3. Порядок укладання та форма договору страхування.

4. Зміст договору страхування.
5. Припинення дії та недійсність договору страхування.
6. Окремі види зобов'язань з особистого страхування.
7. Деякі види зобов'язань з майнового страхування.

Ключові терміни та поняття

Страхування, обов'язкове страхування, добровільне страхування, договір страхування, страховий ризик, страховий випадок, страхова сума, страхова премія, «франшиза», «суброгація».

Теми доповідей

1. Страхування цивільно-правової відповідальності.
2. Суброгація та регрес у договорі страхування.

Змістовний модуль 6

Тема: Спільна діяльність.

План заняття

1. Договір про спільну діяльність. Форма та умови договору про спільну діяльність.
2. Договір простого товариства. Учасники договору.
3. Вклади учасників. Права та обов'язки учасників договору.
4. Правовий режим спільного майна. Ведення спільних справ учасників. Спільні витрати та збитки учасників.
5. Відповідальність учасників за спільними зобов'язаннями. Розподіл прибутку.

Ключові терміни та поняття

Спільна діяльність, учасники, відповідальність, прибуток, збитки, витрати, спільне майно, співвласники.

Теми доповідей

1. Поняття спільної діяльності в Україні.
2. Проблемні питання спільної діяльності та шляхи їх вирішення.

Тема: Недоговірні зобов'язання із правомірних дій

План заняття

1. Загальна характеристика недоговірних зобов'язань із правомірних дій.
2. Публічна обіцянка винагороди. Право на публічну обіцянку винагороди без оголошення конкурсу. Публічна обіцянка винагороди за результатами конкурсу.
3. Вчинення дій в майнових інтересах іншої особи без її доручення.

4. Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.

Ключові терміни та поняття

Недоговірні зобов'язання, неправомірна вигода, публічна обіцянка винагороди, майнові інтереси, корупція.

Теми доповідей

1. Публічна обіцянка винагороди
2. Рятування здоров'я та життя фізичної особи, майна фізичної або юридичної особи.

Тема: Зобов'язання із завдання шкоди

План заняття

1. Поняття та загальна характеристика зобов'язання із завдання шкоди.

2. Суб'єкти та об'єкт зобов'язання із завдання шкоди. Право регресу до винної особи. Регресні вимоги та їх види. Цивільно-правова відповідальність за завдання шкоди. Підстави (умови) відповідальності за завдання шкоди.

3. Поняття протиправної поведінки. Поняття шкоди. Поняття причинного зв'язку між протиправною поведінкою та завданою шкодою. Поняття недоговірної вини. Випадки відповідальності без вини.

4. Підстави звільнення від відповідальності за завдання шкоди. Відповідальність юридичної або фізичної особи за шкоду, заподіяну їхнім працівником або іншою особою.

5. Відповідальність за шкоду, завдану малолітніми, неповнолітніми та недієздатними особами. Відповідальність за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки. Відповідальність за шкоду, завдану актами влади. Відповідальність за шкоду, заподіяну правоохоронними органами. Відповідальність за шкоду, завдану каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи. Відповідальність за шкоду, завдану внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг). Компенсація моральної шкоди.

Ключові терміни та поняття

Шкода, протиправна поведінка, неправомірна поведінка, недоговірна вина, джерело підвищеної небезпеки, каліцтво, компенсація.

Теми доповідей

1. Поняття недоговірної вини. Випадки відповідальності без вини.
2. Відповідальність юридичної або фізичної особи за шкоду, заподіяну їхнім працівником або іншою особою.

Тема: Спадкове право.

План заняття

1. Універсальне та сингулярне правонаступництво у спадковому праві. Значення спадкового права.
2. Спадкове законодавство. Поняття і значення відкриття спадщини. Час відкриття спадщини.
3. Правове регулювання місця відкриття спадщини. Вжиття заходів до охорони спадкового майна. Пред'явлення претензій кредиторами спадщини.
4. Ознаки правочину про прийняття спадщини. Способи прийняття спадщини. Презумпція прийняття спадщини.
5. Строки для прийняття спадщини. Безумовність, беззастережність та безповоротність акту прийняття спадщини. Відмова від прийняття спадщини.
6. Проста відмова від прийняття спадщини та відмова на користь певної особи. Право прощення.
7. Порядок оформлення спадкових прав. Свідectво про право на спадщину.

Ключові терміни та поняття

Спадкування, спадченна, відмерла спадченна, спадкування за законом, спадкування за договором, відкриття спадщини, місце та спосіб відкриття спадщини.

Теми доповідей

1. Безумовність, беззастережність та безповоротність акту прийняття спадщини.
2. Відмова від прийняття спадщини.
3. Вжиття заходів до охорони спадкового майна.

Тема: Заповіт

План заняття

1. Поняття та ознаки заповіту. Вимоги до форми та змісту заповіту.
2. Заповіти, прирівняні до нотаріально посвідчених. Заповіт з умовою. Спільний заповіт подружжя. Секретний заповіт. Принцип свободи заповідальних розпоряджень. Обмеження свободи заповідальних розпоряджень.
3. Обов'язкова частка у спадщині. Підпризначення спадкоємця. Усунення заповідачем спадкоємця від права спадкування. Заповідальний відказ.
4. Поняття спадкування за законом. Співвідношення інститутів спадкування за законом та спадкування за заповітом.

5. Коло спадкоємців за законом. Порядок закликання до спадкування за законом. Відумерле майно.

6. Характеристика нормативних актів, що регулюють питання переходу у спадщину окремих видів майна.

7. Спадкування предметів звичайної домашньої обстановки та вжитку. Спадкування права на пайовий внесок у житлово-будівельних та гаражно-будівельних кооперативах.

8. Характерні особливості спадкування земельних ділянок. Спадкове наступництво після смерті учасника господарського товариства.

9. Особливості спадкового наступництва акцій. Авторське право як об'єкт спадкового наступництва.

10. Перехід у спадщину обов'язків спадкодавця.

Ключові терміни та поняття

Спадкування земля, гаражно-будівельний кооператив, господарське товариство, акція, заповідальний відказ.ю спадкове наступництво, в ідумерле майно.

Теми доповідей

1. Характерні особливості спадкування земельних ділянок.
2. Співвідношення інститутів спадкування за законом та спадкування за заповітом.
3. Усунення заповідачем спадкоємця від права спадкування.

3. САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню студентами матеріалу з навчальної дисципліни «Цивільне право» та формуванню у них навичок та вмінь одержувати додаткові знання.

Формами самостійної роботи студентів є:

- доопрацювання матеріалів лекцій та опрацювання літератури, що пропонується до вивчення по темах навчальної дисципліни;
- підготовка до практичних (семінарських) занять, виконання завдань по темах практичних занять;
- підготовка письмових доповідей та рефератів по наведеній тематиці;
- робота в інформаційних мережах;
- вибір теми, розробка плану та написання реферативної роботи;
- самостійне вивчення та складання конспектів по темах, що виносяться на самостійне вивчення.

Результативність самостійної роботи виявляється під час заслуховування та обговорення доповідей, захисту рефератів, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей та підсумкового оцінювання успішності студентів у сесію.

Перелік тем для рефератів

1. Поняття цивільного права та предмет його регулювання.
2. Функції цивільного права.
3. Основні принципи цивільного права.
4. Співвідношення цивільного права і цивільного законодавства.
5. Система цивільного законодавства.
6. Загальна характеристика Цивільного кодексу України.
7. Дія цивільного законодавства у часі, у просторі та по колу осіб.
8. Сучасні тенденції розвитку цивільно-правової науки в Україні.
9. Джерела цивільного права зарубіжних країн.
10. Поняття цивільних правовідносин.
11. Елементи та структурні особливості цивільних правовідносин
12. Підстави виникнення та припинення цивільних правовідносин.
13. Фізична особа (громадянин) як суб'єкт цивільного права.
14. Правоздатність фізичних осіб.
15. Дієздатність фізичних осіб: поняття та види.
16. Особливості правового положення фізичних осіб-підприємців.
17. Порядок, умови та правові наслідки визнання особи безвісно відсутньою та оголошення померлою.
18. Поняття та ознаки юридичної особи.
19. Цивільно-правовий статус філій та представництв юридичної особи.
20. Порядок і способи утворення юридичних осіб.
21. Порядок ліквідації та реорганізація юридичної особи.
22. Види юридичних осіб.
23. Поняття, зміст та особливості цивільної правосуб'єктності держави.
24. Україна та інші держави як учасники цивільних правовідносин.
25. Поняття об'єктів цивільних правовідносин.
26. Речі та їх класифікація
27. Цінні папери як об'єкти цивільних правовідносин.
28. Послуги та інші дії як об'єкти цивільних правовідносин.
29. Результати творчої діяльності як об'єкти цивільних правовідносин. Особисті немайнові блага як об'єкти цивільних

правовідносин.

30. Поняття і види правочинів.
31. Умови дійсності правочинів.
32. Недійсність правочину та її види.
33. Правові наслідки недійсності правочину.
34. Поняття та види представництва.
35. Поняття та види строків в цивільному праві.
36. Поняття і види строку позовної давності.
37. Поняття здійснення суб'єктивного цивільного права.
38. Поняття виконання суб'єктивного цивільного обов'язку.
39. Антимонопольні заборони та правила про неприпустимість недобросовісної конкуренції як різновиди межі здійснення цивільного прав.
40. Способи захисту цивільних прав.
41. Забезпечення виконання цивільних обов'язків.
42. Поняття та ознаки особистих немайнових прав, не пов'язаних з майновими.
43. Поняття та види особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи.
44. Поняття та види особистих немайнових прав, що забезпечують соціальне буття фізичної особи
45. Речові права в системі цивільних прав та їх ознаки.
46. Поняття та зміст права власності.
47. Форми і види права власності за законодавством України.
48. Підстави виникнення та припинення прав власності та їх класифікація.
49. Право приватної власності фізичних осіб.
50. Поняття та ознаки права власності юридичних осіб.
51. Суб'єкти права державної власності.
52. Зміст права повного господарського відання та оперативного управління.
53. Право комунальної власності.
54. Поняття права спільної власності та її види.
55. Речові права на чуже майно: поняття та види.
56. Поняття та види сервітутів.
57. Витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов).
58. Захист прав власника від порушень, не поєднаних з позбавленням володіння (негаторний позов).
59. Поняття права інтелектуальної власності.
60. Джерела правового регулювання відносин, пов'язаних з

інтелектуальною діяльністю та індивідуалізацією товарів та їх виробників.

61. Суб'єкти та об'єкти права інтелектуальної власності.
62. Зміст права інтелектуальної власності
63. Авторське право
64. Поняття та види особистих немайнових прав автора: право авторства, право на недоторканість твору.
65. Поняття та джерела правового регулювання суміжних прав.
66. Об'єкти суміжних прав.
67. Право промислової власності та його джерела.
68. Патент як форма правової охорони об'єктів права промислової власності: умови та порядок видання.
69. Види та строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на komponування інтегральної мікросхеми.
70. Особливості правової охорони раціоналізаторських пропозицій.
71. Наукове відкриття як об'єкт правової охорони.
72. Поняття та умови правової охорони комерційної таємниці.
73. Поняття та види засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту, товарів та послуг.
74. Поняття та види торговельних марок.
75. Позначення, що не можуть бути зареєстровані як торговельні марки.
76. Поняття географічного зазначення та зазначення походження товару.
77. Поняття та основні риси цивільно-правового зобов'язання.
78. Суб'єкти зобов'язальних правовідносин. Множинність осіб в зобов'язанні.
79. Види цивільно-правових зобов'язань.
80. Поняття та принципи виконання зобов'язання.
81. Уступка права вимоги та перевід боргу як способи заміни сторін у зобов'язанні.
82. Неустойка, її види та форми.
83. Завдаток як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.
84. Поручка як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.
85. Застава як спосіб забезпечення виконання зобов'язань.
86. Відповідальність за порушення зобов'язання
87. Форми та види цивільно-правової відповідальності.
88. Відшкодування збитків, сплата неустойки, втрата завдатку як види цивільно-правової відповідальності.
89. Загальні та спеціальні умови цивільно-правової

відповідальності.

90. Випадки відповідальності без вини в цивільному праві та їх обґрунтування.

91. Поняття та способи припинення зобов'язання.

92. Поняття, сутність та значення цивільно-правового договору.

93. Види цивільно-правових договорів.

94. Поняття та значення істотних умов договору.

95. Оферта та акцепт.

96. Поняття та загальна характеристика договору купівлі-продажу.

97. Види договору купівлі-продажу.

98. Договір роздрібної купівлі-продажу.

99. Права покупця в разі продажу йому товару неналежної якості.

Захист прав споживачів.

100. Договір поставки: поняття та загальна характеристика.

101. Правове регулювання міни.

102. Поняття та ознаки договору дарування.

103. Договір ренти.

104. Договір довічного утримання

105. Договір найму (оренди) та його види.

106. Договір лізингу.

107. Договір найму (оренди) житла.

108. Поняття та загальна характеристика договору позички (безоплатного користування майном).

109. Договір підряду.

110. Договір на виконання науково-дослідних або дослідно-конструкторських та технологічних робіт

111. Поняття та ознаки договору про надання послуг.

112. Поняття та елементи транспортних зобов'язань.

113. Зміст, укладення та оформлення договорів про проведення вантажів.

114. Договір про перевезення пасажирів та багажу.

115. Договір зберігання: поняття, юридична природа.

116. Сторони, предмет (матеріальний об'єкт), форма та строк договору зберігання.

117. Договір доручення

118. Поняття та характеристика договору комісії.

119. Поняття та загальна характеристика договору управління майном.

120. Поняття та види страхового зобов'язання.

121. Поняття, ознаки та види договору позики.

122. Поняття та загальна характеристика кредитного договору.
123. Поняття та загальна характеристика договору банківського вкладу (депозиту).
124. Договір банківського рахунку.
125. Договір факторингу: його поняття та ознаки.
126. Відмінність факторингу від цесії та кредитного договору.
127. Загальна характеристика розрахункових зобов'язань.
128. Поняття та види акредитиву.
129. Поняття та види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.
130. Поняття та види ліцензій на використання об'єкта права інтелектуальної власності.
131. Договір про створення за замовленням та використання об'єкта права інтелектуальної власності: поняття та ознаки, критерії відмежування від суміжних договірних конструкцій.
132. Правова характеристика договору комерційної концесії.
133. Договір про спільну діяльність.
134. Загальна характеристика недоговірних зобов'язання із правомірних дій.
135. Поняття та загальна характеристика зобов'язання із завдання шкоди.
136. Регресні вимоги та їх види.
137. Цивільно-правова відповідальність за завдання шкоди.
138. Відповідальність юридичної або фізичної особи за шкоду, заподіяну їхнім працівником або іншою особою.
139. Відповідальність за шкоду, завдану каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи.
140. Компенсація моральної шкоди.
141. Поняття та види спадкування.
142. Способи прийняття спадщини. Відмова від прийняття спадщини.
143. Поняття, ознаки та форма заповіту.
144. Види заповітів.
145. Обов'язкова частка у спадщині.
146. Спадкування за законом.
147. Відмерле майно.
148. Перехід права на спадкування.

4. Рекомендована література

4.1. Базова

1. Договірне право України. Загальна частина : навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін.; за ред. О. В. Дзери. К., 2008. 896 с.
2. Договірне право України. Особлива частина : навч. посіб. / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін.; за ред. О. В. Дзери. К., 2009. 1200 с.
3. Загальна теорія цивільного права : підручник / за ред. О. А. Підпригори, Д. В. Бобрової. К., 1992. 454 с.
4. Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні. Становлення і розвиток : монографія. К., 2007. 288 с.
5. Заїка Ю. О. Українське цивільне право : навч. посіб. 2008. 367 с.
6. Заїка Ю. О. Спадкове право України : навч. посіб. / Ю. О. Заїка, С. О. Рябоконт за ред. О. В. Дзери. К., 2009. 353 с.
7. Майданик Р. А. Цивільне право: Загальна частина. Вступ у цивільне право: підручник. К., 2012. 472 с.
8. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т.; за ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. 5-е вид. перероб і доп.; К., 2013. 832 с.
9. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України; в 4 т. / А. Г. Ярема. В. Я. Карабань, В. В. Кривенко, В. Г. Рогань. Т. 1. К., 2004. 928 с.
10. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Загальна частина: Академічний курс : підручник. 3-тє вид. допов. К., 2013. 672 с.
11. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Спадкове право: підручник. К., 2009. 264 с.
12. Спадкування за законодавством України. Коментар. Судова практика / С. О. Рябоконт, С. Я. Фурса, Ю. О. Заїка та ін. К., 2009. 352 с.
13. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. К., 2010. 974 с.
14. Цивільне право України: Особлива частина : підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. К., 2010. 1176 с.
15. Цивільне право України: Академічний курс : підручник. Загальна частина: у 2 т. / Я. М. Шевченко (відпов. ред.) та ін. Т. 1. К., 2004. 520 с.
16. Цивільне право України : підручник: у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Х.: Право 2011, Т

1. 656 с.

17. Цивільне право України : навч. посіб. за ред. Р. О. Стефанчука. К., 2007. 424 с.

18. Цивільне право України : курс лекцій / за ред. Р.Б. Шишки, В. А. Кройтора. Т. І. Х., 2008, 680 с.

19. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар (пояснення, тлумачення, рекомендації з використанням позицій вищих судових інстанцій, Міністерства юстиції, науковців, фахівців). Т. 12: Право власності та інші речові права / за ред. І. В. Спасиво-Фатєєвої. Х., 2009. 544 с.

20. Харитонов С. О. Цивільне право України : підручник. К., 2009. 816 с.

4.2 Допоміжна

1. Аномалії у цивільному праві : навч. практ посіб. / Р. А. Майданик, Бервено С. М., Майданик Н. І. та ін.; відп. ред. Р. А. Майданик. К., 2010. 1008 с.

2. Безглубий І. А. Банківські правочини : монографія. К., 2007. 456 с.

3. Бервено С. М. Проблеми договірного права України : монографія. К., 2006. 392 с.

4. Бобрик В. І. Особисте життя як об'єкт цивільно-правової охорони : монографія, К., 2008. 208 с.

5. Боднар Т. В. Виконання договірних зобов'язань у цивільному праві : монографія, К., 2005. 272 с.

6. Боднар Т. В. Договірні зобов'язання в цивільному праві (загальні положення) : навч. Посібн. К., 2007. 280 с.

7. Дзера І. О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні : монографія, К., 2001. 255 с.

8. Дзера О. В. Розвиток права власності громадян в Україні : монографія. К., 1996. 271 с.

9. Зобов'язальне право: теорія і практика : навч. посіб. О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова, В. В. Луць та інш.; за ред. О. В. Дзери. К., 1998. 912 с.

10. Ківалова Т. С. Зобов'язання відшкодування шкоди у цивільному законодавстві України (теоретичні аспекти) : монографія. Одеса, 2008. 360 с.

11. Коссак В. М. Право інтелектуальної власності. К., 2007. 208 с.

12. Кохановська О. В. Теоретичні проблеми інформаційних відносин у цивільному праві : монографія. К., 2006. 463 с.

13. Кучеренко І. М. Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права: монографія. К., 2004. 328 с.

14. Луць А. В. Свобода договору в цивільному праві України : навч. Посіб. К., 2005. 204 с.

15. Луць В. В. Строки і терміни у цивільному праві : монографія. К., 2013. 320 с.
16. Майданик Р. А. Проблеми довірчих відносин у цивільному праві : монографія. К., 2002. 502 с.
17. Особливості захисту суб'єктивних цивільних прав : монографія / за ред. О. Д. Крупчана, В. В. Луця. К. 2012. 400 с.
18. Рябоконь С. О. Спадкове правовідношення в цивільному праві : монографія. К., 2002. 268 с.
19. Стефанчук Р. О. Особисті немайнові права фізичних осіб у цивільному праві : монографія. К., 2007. 626 с.
20. Фурса С. Я. Спадкове право. Теорія і практика : навч. посіб. К., 2002. 496 с.
21. Харитонов С. О. Вступ до цивільного права України: навч. посіб. К., 2006. 288 с.
22. Харитонов С. О. Добровільне представництво у цивільному праві України : навч. посіб. С. О. Харитонов, О. І. Харитонова, А. І. Дрішлюк. К. : Істина, 2007. 176 с.
23. Харитонов С. О. Цивільні правовідносини : монографія. К., 2011, 456 с.
24. Цюра В. В. Речові права на чуже майно : наук. практ. посіб. К., 2006. 136 с.

4.3. Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.kiev.ua>
2. Головне управління державної служби України. URL: <http://www.guds.gov.ua>
3. Кабінет Міністрів України. URL: <http://www.kmu.gov.ua>
4. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: www.reyestr.court.gov.ua